

1. Poszerzanie wiedzy o Żydach i judaizmie
- 2. Przewycięzanie nieświadomych uprzedzeń**
3. Przeciwdziałanie antysemickim stereotypom i uprzedzeniom
4. Podważanie teorii spiskowych
5. Nauczanie o antysemityzmie przez edukację o Holokauście
6. Przeciwdziałanie negowaniu, zniekształcaniu i trywializowaniu Holokaustu
7. Antysemityzm i dyskurs pamięci narodowej
8. Reagowanie na incydenty antysemickie
9. Reagowanie na antysemityzm w internecie
10. Antysemityzm a sytuacja na Bliskim Wschodzie

Przewycięzanie nieświadomych uprzedzeń

Każdy z nas ulega uprzedzeniom, tak negatywnym, jak pozytywnym, które wpływają na nasze postrzeganie świata wokół nas. Wiele z tych uprzedzeń jest świadomych, jednak są także uprzedzenia nieświadome, o których wpływie nie wiemy, a które są podstawą naszego myślenia, decyzji i działań.

Wszyscy ulegamy nieświadomym uprzedzeniom. Są to myśli i opinie rozwijające się i wzmacniające w ciągu całego życia jednostki pod wpływem interakcji z rodziną, mediów, kultury i narracji historycznych. Nawet język codzienny i obrazy właściwe dla społeczności, w których żyjemy, nie są wolne od uprzedzeń. Dlatego też rozpoznanie, a następnie przewycięzanie naszych nieświadomych uprzedzeń nie jest bynajmniej zadaniem prostym i łatwym. Możemy jednak podjąć kroki, aby zwiększyć świadomość własnych uprzedzeń oraz aby złagodzić subtelny wpływ, jaki mają one na nasze zachowanie, co z kolei wpływa na nasze wybory życiowe.

Nauczyciele mają obowiązek i zadanie równego traktowania wszystkich uczniów i promowania szacunku dla różnorodności. Aby

Stronniczość to „faworyzowanie bądź nieprzychylnie nastawienie w stosunku do jednej osoby lub grupy, zwłaszcza w sposób uznany za niesprawiedliwy”.

Dyskryminacja¹ to „niesprawiedliwe bądź oparte na uprzedzeniach traktowanie różnych kategorii ludzi”.

źródło: *Concise Oxford English Dictionary*, wydanie dziewiąte

Stereotyp to „uproszczone wyobrażenie o pewnej grupie ludzi”.

Uprzedzenie to „oparte na stereotypach odczucie w stosunku do grupy ludzi bądź jednostki”.

źródło: *Addressing Anti-Semitism Through Education: Guidelines for Policymakers*, s. 45. <<https://www.osce.org/de/odihhr/411170>>

sprostać temu wyzwaniu, nauczyciele muszą rozpoznać i przepracować własne uprzedzenia. Jeśli nie podejmą autorefleksji, mogą bezwiednie wzmacniać stereotypy i uprzedzenia poprzez nieświadome postawy i projektować je na swoich lekcjach. Te nieświadome uprzedzenia mogą na przykład wpływać na przebieg nauczania, sprawiając, że nauczyciele będą odmiennie traktować uczniów ze względu na ich rasę, pochodzenie etniczne, język, religię, narodowość, orientację seksualną, płeć, niepełnosprawność, pochodzenie społeczno-ekonomiczne lub inne czynniki.

Skutki nieświadomych antysemitycznych uprzedzeń w nauczaniu mogą wyrażać się przykładowo poprzez:

- nierówne traktowanie żydowskich współpracowników i uczniów;
- uwzględnianie lub pomijanie określonych informacji o Żydach, judaizmie, europejskiej, narodowej lub lokalnej historii lub kulturze, Holokauście lub Bliskim Wschodzie;

¹ Dyskryminacja jest również pojęciem prawnym, rozumianym przez Komitet Praw Człowieka ONZ jako wszelkiego rodzaju rozróżnienie, wyłączenie, ograniczenie lub preferencja opierające się na dowolnej podstawie, takiej jak rasa, kolor skóry, płeć, język, wyznanie religijne, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub inny status, a którego celem lub skutkiem jest uniemożliwienie lub zmniejszenie możliwości równego uznawania, korzystania lub egzekwowania przez wszystkich wszelkich praw i wolności (patrz: Komitet Praw Człowieka, Komentarz Ogólny 18, Zakaz dyskryminacji (Trzydziesta siódma sesja, 1989), Zestawienie Komentarzy Ogólnych i Zaleceń Ogólnych przyjętych przez organy Traktatu o Prawach Człowieka, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 26 (1994), <<https://undocs.org/HRI/GEN/1/Rev.1>>.

- reagowanie lub brak reakcji w sytuacjach, gdy współpracownicy czy uczniowie doświadczają przejawów uprzedzeń wobec osób pochodzenia żydowskiego; oraz
- milczące wspieranie uczniów, którzy czują się zachęceni

do prześladowania uczniów żydowskich.

Niniejsza pomoc dydaktyczna dostarcza informacji o funkcjonowaniu nieświadomych uprzedzeń oraz o strategiach ich rozpoznawania i zmniejszania negatywnego wpływu na postawy i zachowania

nauczycieli zarówno w klasie jak i poza nią. Jest uzupełnieniem przygotowanej przez ODIHR pomocy dydaktycznej nr 3, pt. „Przeciwdziałanie antysemickim stereotypom i uprzedzeniom”, która zawiera konkretne przykłady typów uprzedzeń, które dotyczą osoby pochodzenia żydowskiego.

Kontekst

W każdej chwili do ludzkiego mózgu trafia około 11 milionów informacji, ale tylko od 40 do 50 informacji jest przetwarzanych w sposób świadomy.² Aby zarządzać wszystkimi tymi informacjami, nasz mózg wybiera, z którymi elementami należy obchodzić się świadomie lub nieświadomie. I chociaż ludzie mogą myśleć, że podejmują decyzje w oparciu o kilka konkretnych danych, w rzeczywistości robią to na podstawie informacji, których są świadomi. Tysiące innych informacji wpływa na ich decyzje w sposób nieświadomy. Tworzą skróty myślowe, zgodne z instynktownymi wzorcami i nawykami przetrwania, które wykształciły się w ciągu milionów lat. Takie skróty myślowe nazywane są *błędami poznawczymi* i są badane od dziesięcioleci przez naukowców z dziedziny psychologii społecznej, ekonomii behawioralnej i kognitywistyki. Dotychczas zidentyfikowano aż 188 różnych rodzajów błędów poznawczych, w tym takie,

które mogą mieć wpływ na proces nauczania. Są to:

- **Podstawowy błąd atrybucji** – kiedy zakładamy, że ludzie zachowują się w określony sposób ze względu na swój charakter (stała cecha, taka jak pochodzenie etniczne czy płeć), a nie w reakcji na okoliczności środowiskowe (np. mając zły dzień);
- **Błąd atrybucji grupy** – kiedy cechy jakiegoś przedstawiciela lub przedstawicielki grupy są uogólniane i przenoszone na całą grupę;
- **Faworyzacja własnej grupy** – kiedy przypisujemy pozytywne cechy i motywy osobom podobnym do nas;
- **Efekt potwierdzenia** – kiedy poszukujemy, interpretujemy, faworyzujemy czy przywołujemy informacje w sposób, który potwierdza nasze wcześniejsze poglądy czy idee;

- **Zasada podczepienia** – kiedy robimy (lub myślimy) coś, ponieważ wielu ludzi robi (lub myśli) tak samo;

- **Efekt zakotwiczenia** – kiedy zbyt bezkrytycznie polegamy w procesie decyzyjnym na jednej cesze czy informacji (zwykle pierwszej informacji pozyskanej na dany temat); oraz

- **Kaskada dostępności** – kiedy zbiorowe przekonanie, powielane w dyskursie publicznym, zyskuje coraz większą wiarygodność („powtarzaj coś wystarczająco długo, a stanie się to prawdą”).

Chociaż nie wszystkie uprzedzenia poznawcze są bezpośrednio szkodliwe, mogą stać się niebezpieczne, gdy uniemożliwiają nam zrozumienie punktu widzenia lub potencjału innej osoby. Jest to szczególnie istotne w relacji nauczyciel-uczeń. Osoby z grup stygmatyzowanych lub marginalizowanych są szczególnie

² Howard Ross, *Exploring Unconscious Bias*, Diversity Best Practices (2008), <<https://culturalawareness.com/wp-content/uploads/2017/03/Unconscious-Bias-White-Paper.pdf>>.

narażone na skutki negatywnych uprzedzeń, co uniemożliwia społeczeństwu wykorzystanie pozytywnego potencjału różnorodności w szkołach, miejscach pracy i społecznościach.

Choć niektórzy mogą uznać jakies konkretne uprzedzenia za pozytywne (np. „uczniowie-Azjaci są dobrzy z matematyki”, „Żydzi są mądrzy i mają dużo pieniędzy”), inni są przeciwnego zdania. Powyższe uprzedzenia mogą powodować poczucie wykluczenia czy niemożności sprostania oczekiwaniom w przypadku nieprzystawania do stereotypu. Fałszywe uogólnienia mogą też prowadzić do traktowania osób z konkretnej grupy jako celu ataków.³

Uprzedzenia i stereotypy w mediach, reklamach, wiadomościach, rozrywce i innych programach, od dawna budzą zaniepokojenie, zwłaszcza jeśli chodzi o sposób, w jaki wpływają one na widoczność lub niewidzialność mężczyzn lub kobiet oraz osób należących do różnych grup mniejszościowych. Tradycyjnie istniały dwa różne sposoby ilościowego określenia stronniczości danego medium: 1) analiza jego odbiorców; oraz 2) analiza treści tworzonych przez dane medium.⁴ Rozwój internetu i sieci mediów społecznościowych nadał temu zagadnieniu nowy wymiar ze względu na sposób, w jaki informacje mogą być kierowane do

konkretnych grup ludzi lub być w obrębie tych grup powielane.

Uprzedzenia stają się problemem, gdy nie jesteśmy świadomi ich wpływu na działania własne lub innych. Skumulowane nieświadome uprzedzenia ludzi z grupy większościowej o szerszej władzy społecznej, ekonomicznej lub politycznej mogą być niezwykle szkodliwe dla innych członków społeczeństwa, ograniczając osoby z grup mniejszościowych i szkodząc im.

Powszechnie uważa się, że nauczyciele, a także inni specjaliści, tacy jak lekarze i prawnicy, jednakowo traktują wszystkich i są niezdolni do stronniczości. Takie postrzeżenie może powodować, że nauczyciele przeoczą lub zignorują potencjalne uprzedzenia ze względu na rzeczywiste, możliwe lub domniemane kary za utrzymywanie takich uprzedzeń; pozostają ślepi na to, jak uprzedzenia działają na poziomie nieświadomości. Nauczyciele powinni angażować się w ćwiczenia służące autorefleksji, pomocnej w stawianiu pytań o praktykę i motywację pracy nauczycielskiej i wzmacnianiu ich. Aby zmobilizować uczniów do rozpoznania wewnętrznych i zewnętrznych uprzedzeń i pomóc im w tym, nauczyciele, pedagodzy i wychowawcy muszą najpierw sami doświadczyć tego procesu.

Badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych wykazały, że nauczyciele spędzają nawet dwie trzecie czasu na rozmowach z uczniami płci męskiej, częściej przerywają uczennicom i pozwalają na to uczniom. Nauczyciele wykazują też tendencję do chwaleń i zachęcania chłopców bardziej niż dziewcząt. Spędzają więcej czasu na zachęcaniu chłopców do poszukiwania pogłębionych odpowiedzi, nagradzając jednocześnie dziewczęta za to, że są cicho. Chłopcy są też częściej proszeni o podejście do tablicy i zademonstrowanie czegoś. Zadając pytania, zwłaszcza pytania otwarte, nauczyciele częściej kierują wzrok na chłopców.

Zanim nauczyciele nie obejrzeliby własnego zachowania na lekcji na nagraniu wideo, uważali, że ich interakcja z uczniami jest wyważona.

źródło: Soraya Chemaly, „All Teachers Should Be Trained to Overcome Their Hidden Biases” The Time Magazine, 12 lutego 2015, <<http://time.com/3705454/teachers-biases-girls-education/>>.

Zob. także: David Sadker i Karen Zittleman, *Still Failing at Fairness: How Gender Bias Cheats Girls and Boys in School and What We Can Do About It* (New York: Scribner, 2009).

³ W styczniu 2006 r. Ilan Halimi, 23-letni Żyd francuski, został porwany i przetrzymywany dla okupu przez gang. Napastnicy wybrali go na swój cel wychodząc z fałszywego założenia, że jego rodzina jest bogata, bo są Żydami. Rodzina porwanego nie była w stanie zapłacić okupu. Po tygodniach tortur Halimi został znaleziony martwy 13.02.2006 r. Morderstwo zostało powszechnie uznane za przejaw antysemityzmu, a jego sprawcy zostali później skazani. Zob. np.: *The Economist*, „The terrible tale of Ilan Halimi”, 2 marca 2006, <<https://www.economist.com/europe/2006/03/02/the-terrible-tale-of-ilan-halimi>>.

⁴ Filipe N. Ribeiro i in., „Media Bias Monitor: Quantifying Biases of Social Media News Outlets at Large-Scale”, Association for the Advancement of Artificial Intelligence (<www.aaai.org>), 2018.

Strategie rozpoznawania i ograniczania nieświadomych uprzedzeń

Jednym ze sposobów uświadomienia sobie uprzedzeń, którym ulegamy, jest wypełnienie testu dotyczącego nieświadomych uprzedzeń. Jest on dostępny w internecie w wielu wersjach językowych: <<https://implicit.harvard.edu/implicit/>>.

Wyniki testu wskazują, że nawet osoby bardzo świadome jakiegoś zjawiska (rasizm, seksizm, antysemityzm itp.), a nawet należące do grupy, będącej celem takich uprzedzeń, mogą mieć negatywne, nieuświadomiane uprzedzenia wobec tej grupy.

Na szczęście istnieją sposoby na zmniejszenie wpływu uprzedzeń na zachowania osobiste. Pierwszym i najważniejszym krokiem jest uznanie, że wszyscy ulegamy wyrażanym na różne sposoby uprzedzeniom. Rozpoznanie naszych podświadomych uprzedzeń pozwala zmniejszyć ich wpływ na nasze zachowanie.

Rozpoznawszy własne uprzedzenia, możemy wykorzystać wielorakie strategie ograniczania ich wpływu na nasze decyzje.

Ogląd rzeczy z wielu perspektyw: empatia, refleksja nad doświadczeniami psychicznymi

innymi i próba zrozumienia ich perspektywy i emocji obniża prawdopodobieństwo automatycznego „włączenia się” własnych uprzedzeń. W przeciwieństwie do starań bycia „obiektywnym”, poświęcając czas na poznawanie życia uczniów i refleksję nad ich uczuciami i punktami widzenia, rzadziej padamy ofiarą stereotypowych poglądów.⁵

Zwalczanie stereotypów: udowodniono, że doświadczenie pozytywnych obrazów, historii i wzorców osobowych sprzeciwiających się pokutującym stereotypom obniża nieświadome uprzedzenia.⁶

Spojrzenie z drugiej strony: samo dążenie do bycia uczciwym i obiektywnym nie wystarczy, by przezwyciężyć uprzedzenia w osądzie społecznym. Udowodniono, że strategia spojrzenia na sprawę z przeciwnego punktu widzenia ma większy wpływ na zmianę nastawienia.⁷

Uruchom wyobraźnię: nasze wyobrażenia mogą mieć głęboki wpływ na naszą emocjonalną i psychiczną dyspozycję. Naukowcy udowodnili, że ćwiczenia z wyobraźni są skuteczną strategią pomagającą w internalizacji obrazów negujących stereotypy.⁸

Powiązania z innymi: ponieważ nasza samoocena jest zazwyczaj pozytywna, a ludzie łatwo utożsamiają członków swojej grupy ze sobą, członkowie całej grupy nabierają cech pozytywnych. Ta strategia wymaga od nas przededefiniowania „my” poprzez takie uwarunkowanie powiązania z tożsamością, aby

⁵ A. R. Todd, A. D. Galinsky i G. V. Bodenhausen, „Perspective taking undermines stereotype maintenance processes: Evidence from social memory, behavior explanation, and information solicitation”, *Social Cognition*, Vol. 30, nr 1, 2012, s. 94–108.

⁶ Dasgupta i Greenwald. „On the Malleability of Automatic Attitudes: Combating Automatic Prejudice with Images of Admired and Disliked Individuals.” *Journal of Personality and Social Psychology* 2001. t. 81. nr 5, s. 800–814.

⁷ C.G. Lord, E. Preston i M. R. Lepper, „Considering the Opposite: A Corrective Strategy for Social Judgement”, *Journal of Personality and Social Psychology*, t. 47, nr 6, 1984, s. 1231–1243.

⁸ Irene Blair, Jennifer Ma i Alison Lenton, „Imagining Stereotypes Away: The Moderation of Implicit Stereotypes through Mental Imagery”, *Journal of Personality and Social Psychology*, t. 81, nr 5, 2001, s. 828–841.

typowi członkowie spoza naszej grupy stali się jej częścią.⁹

Znajomość kultury: poszerzenie wiedzy o kulturach grup społecznych mieszkających w waszej wspólnocie to dobry sposób na eliminację mylnych założeń i niedoinformowania. Popularne podejście „daltonisty” (tj. unikanie czy ignorowanie różnic rasowych czy etnicznych) nie jest skuteczne w przewyciężaniu uprzedzeń, jako że „daltonizm” powoduje w istocie silniejsze nieświadomione uprzedzenia aniżeli strategię uznające różnice.¹⁰ Badania wykazały, że większa wiedza o danej grupie i wrażliwość na nią i na różnice indywidualne pozwalają lepiej reagować na uprzedzenia.¹¹

Zachowania zbliżeniowe: nawet osoby o dobrych intencjach mogą odczuwać dyskomfort czy

„Poświęć kilka minut, aby wyobrazić sobie, jak wygląda silna kobieta, dlaczego jest uważana za silną, do czego jest zdolna, jakie ma hobby i ulubione zajęcia”.

źródło: Irene Blair, Jennifer Ma i Alison Lenton, „Imagining Stereotypes Away: The Moderation of Implicit Stereotypes through Mental Imagery”, *Journal of Personality and Social Psychology*, t. 81, nr 5, 2001, s. 828-841.

niepokój w kontaktach z ludźmi, którzy są od nich odmienni. Może to prowadzić do unikania kontaktów z takimi osobami, wycofywania się i braku zaangażowania. Naukowcy odkryli, że możemy zmienić nasze uwarunkowania i zredukować negatywne nastawienie poprzez zachowania zbliżeniowe, starając się wychodzić do innych i ucząc się dobrze czuć z tym, co niewygodne.¹²

Zaślepianie: pomysł ten zrodził się w 1952 roku w Bostońskiej Orkiestrze Symfonicznej i stał się powszechną praktyką w kilku głównych orkiestrach symfonicznych w Stanach Zjednoczonych.

Polega ona na umieszczeniu podczas przesłuchań przesłony pomiędzy muzykami a komisją sędziowską. Praktyka ta ujawniła duży wpływ uprzedzeń płciowych na skład orkiestr symfonicznych. W wyniku tej praktyki odsetek kobiet zatrudnianych przez największe orkiestry symfoniczne podwoił się, z 20% do 40%.¹³ Niekiedy wykorzystują tę strategię współczesne konkursy telewizyjne. Nauczyciele mogą także wykorzystać tę strategię, np. zasłaniając nazwiska uczniów na pracach klasowych czy wypracowaniach.

⁹ Anna Woodcock i Margo Monteith, „Forging links with the self to combat implicit bias”, *Group Processes and Intergroup Relations*, t. 16, z. 4, 2012, s. 445-461.

¹⁰ E. P. Apfelbaum, S. R. Sommers i M. I. Norton, „Seeing Race and Seeming Racist? Evaluating strategic colorblindness in social interaction”, *Journal of Personality and Social Psychology*, t. 95, z. 4, 2008, s. 918-932.

¹¹ J. Richeson i R. Nussbaum, „The impact of multiculturalism versus color-blindness on racial bias.” *Journal of Experimental Social Psychology*, t. 40, 2004, s. 417-423.

¹² K. Kawakami i in., „(Close) Distance Makes the Heart Grow Fonder: Improving implicit racial attitudes and interracial interactions through approach behaviours”, *Journal of Personality and Psychology*, t. 92, z. 6, s. 957-971.

¹³ Claudia Goldin i Cecilia Rouse, „Orchestrating Impartiality: The Impact of ‘Blind’ Auditions on Female Musicians”, *American Economic Review*, t. 90, nr 4, 2000, s. 715-741.

Dodatkowe ćwiczenia pomagające odkryć, łagodzić i przeciwdziałać uprzedzeniom

Nauczyciele mogą zwiększać świadomość osobistych uprzedzeń, łagodzić je i przeciwdziałać im poprzez podejmowanie następujących działań:

Co możesz zrobić w celu...?

...odkrycia i uświadomienia sobie własnych uprzedzeń?

- Zapoznaj się z badaniami dotyczącymi uprzedzeń oraz zrób test internetowy na określenie osobistych uprzedzeń (zob. linki w części *Źródła i materiały* do dalszej lektury).

Aby odkryć swoje uprzedzenia wobec osób pochodzenia żydowskiego, zastanów się nad obrazami i informacjami, które otrzymałeś o Żydach i judaizmie w swoim dzieciństwie, dorastaniu i dorosłości. Czy były to pozytywne czy negatywne obrazy? Czy ograniczają się one do konkretnych elementów żydowskiej historii, czy też masz szerokie spojrzenie na różnorodność Żydów i judaizmu oraz ich wkład w życie społeczne na przestrzeni czasu?

- Poświęć czas na autorefleksję, robiąc notatki lub wykonując ćwiczenia rozwijające uważność.
- Współpracuj z innymi osobami, np. z grona pedagogicznego, obserwujcie wzajemnie swoje lekcje i analizujcie swoje programy nauczania oraz plany, aby pomóc zidentyfikować stronnicze zachowania, które mogą być ukryte i trudne do wykrycia w inny sposób.
- Zrób listę własnych pozytywnych stereotypów. Mogą one być mniej obraźliwe czy restrykcyjne, ale mogą również wskazywać na twoje preferencje, tym samym uświadamiając ci, które rzeczy lub grupy postrzegasz mniej pozytywnie.
- Sporządź listę zawodów, jak taksówkarz, bankowiec, muzyk uliczny, polityk, pilot itp. Jakie skojarzenia przychodzą ci na myśl w związku z tymi zawodami? Jaką przypisujesz im płęć lub grupę kulturową? Następnie

zrób listę grup społecznych, z którymi się zetknąłeś (np. Romowie, chrześcijanie, żydzi, muzułmanie, osoby starające się o azyl, osoby z niepełnosprawnością, osoby doświadczające bezdomności). Jakie są twoje pierwsze skojarzenia w przypadku każdej z tych grup?

- Zaczynij zauważać swoje zachowania tendencyjne – czy masz pewne uprzedzenia w stosunku do dziewcząt i chłopców? Jakie komunikaty otrzymujesz i przekazujesz na temat ról płciowych? Czy zakładasz, że ludzie z pewnych grup kulturowych mogą być lepsi w niektórych formach aktywności niż inni? Czy na przykład proponujesz zajęcia z przedmiotów ścisłych uczniom, którzy identyfikują się z jedną grupą, a zajęcia artystyczne lub ćwiczenia fizyczne innym grupom? Poświęć czas na obserwację swoich nawykowych reakcji na osoby wokół siebie.
- Zastanów się, z jakich źródeł zazwyczaj czerpiesz informacje. Czy zawsze czytasz tę samą gazetę lub omawiasz te same tematy z tymi samymi ludźmi?

- Sporządź listę trzech ostatnich przeczytanych książek lub trzech ostatnio obejrzanych filmów. Czy autorzy lub główni bohaterowie reprezentowali tę samą grupę tożsamościową? Czy dostrzegasz u siebie preferencje dla konkretnych punktów widzenia?

...przewycięzenia lub złagodzenia własnych uprzedzeń?

- Określ braki w swojej wiedzy kulturowej i wykorzystaj różne media, żeby je eliminować. Przyjrzyj się nowym punktom widzenia poprzez książki, film, muzykę, sztukę i wystawy, które zapoznają z doświadczeniami innych grup. Poznanie sposobów, za pomocą których inne grupy wypowiadają się, komunikują, celebryją czy wyrażają swoją kulturę, może zmniejszyć dyskomfort odczuwany w kontaktach z członkami takich grup.

Zmiana własnego zachowania może mieć wpływ na twoje myśli, a bycie bardziej otwartym prawdopodobnie wpłynie na zachowanie innych wobec ciebie. W miarę jak będziesz wchodzić

Aby zmniejszyć stopień uprzedzeń w stosunku do ludności żydowskiej, zapoznaj się z historyczną i aktualną różnorodnością społeczności żydowskich w twoim mieście, kraju czy regionie. Czytaj książki, oglądaj filmy, słuchaj muzyki lub uczęszczaj na wystawy odnoszące się do różnych doświadczeń osób pochodzenia żydowskiego. Wyobraź sobie, jak wyglądałoby życie, gdybyś urodził się w tętniącej życiem społeczności żydowskiej. Dotrzyj do centrum kultury żydowskiej i weź udział w organizowanych tam wydarzeniach. Określ żydowskie wzorce osobowe z różnych grup etnicznych i zawodów oraz włącz ich wizerunki lub informacje o ich działalności do materiałów wizualnych w twojej klasie.

w interakcje z nowopoznanymi, różnymi osobami, zaczniesz zdobywać doświadczenia, które podważą wcześniejsze uprzedzenia i z czasem poczujesz się bardziej komfortowo.

- Postaw się w sytuacji osoby należącej do grupy mniejszościowej. Naucz się nowego języka, weź udział w święcie religijnym lub festiwalu kulturalnym albo zapytaj przyjaciela z innej grupy kulturowej, czy możesz razem z nim uczestniczyć w jakimś wydarzeniu. Obserwuj i słuchaj, spróbuj zapisać swoje uczucia i przemyślenia na temat tych doświadczeń, lecz uważaj, aby nie formułować nowych uogólnień.

- Spójrz w lustro i zastanów się, jakie wnioski uogólniające na twój temat mogłaby powziąć osoba nieznająca ciebie i twojej sytuacji, oraz dlaczego.

- Pomyśl o reklamach, które widzisz lub słyszysz i spróbuj wyobrazić sobie je z zupełnie innymi ludźmi, w różnych rolach lub przy użyciu innych haseł.

- Razem z uczniami podajcie jak najwięcej przykładów walki ze stereotypami. To mogą być proste czynności, takie jak zmiana wygaszacza ekranu w komputerze, ale też wybór umieszczonych w sali lekcyjnej materiałów wizualnych czy lista lektur szkolnych.

- Wzorce osobowe z różnych grup dają również możliwość przeciwdziałania stereotypom. Zachęcaj do tworzenia zróżnicowanych zespołów i upewnij się, że Ty i Twoi uczniowie macie doświadczenie pracy w zróżnicowanym środowisku, obejmującym o ile to możliwe różnorodne tematy, lokalizacje, oraz współpracowników lub prelegentów z zewnątrz, mogących przedstawić nowe punkty widzenia.
- ...przeciwdziałać własnym reakcjom opartym na uprzedzeniach?**
- Spróbuj przeanalizować swoje myśli oraz to, dlaczego myślisz w dany sposób; skup się na skojarzeniach wywoływanych przez określone rzeczy, obrazy i słowa.
 - Przyjmij perspektywę drugiej osoby na daną sytuację, zadawaj pytania i okaż empatię.
 - Spróbuj dostrzec pozytywne cechy danej osoby lub grupy, lub znajdź coś, co cię z nimi łączy.
 - Zadaj sobie następujące pytania: skąd wzięłaś informacje, które wpływają na twoją reakcję? Jaki jest cel tego źródła? Czy może być ono stronnicze? Czy źródło informacji wzmacnia stereotypy antysemityczne lub inne? Jaki byłby inny sposób podejścia do danej sytuacji? Czy jest ktoś, z kim mógłbyś porozmawiać, kto zaproponowałby odmienną lub wręcz przeciwną perspektywę?
 - Pomyśl o członkach grup, co do których ulegasz stereotypowym wyobrażeniom. Usuń przypisywane im etykiety i przyjrzyj się im ponownie. Określ ich indywidualne cechy i to, czym różnią się od stereotypowych oczekiwań.
 - Oceń własne wypowiedzi pod kątem unikania generalizujących określeń takich jak „wszyscy”, „zawsze”, „oni wszyscy są...” oraz uogólnień w odniesieniu do grup. Staraj się dostrześć różnice pomiędzy poszczególnymi osobami.

Źródła i materiały do dalszej lektury

Zrób test dotyczący nieświadomych uprzedzeń, dostępny pod adresem:

<https://implicit.harvard.edu/implicit/>.

Istnieje kilka wersji testujących tendencyjne postrzeganie, np. ze względu na rasę, płeć, wagę i orientację seksualną. Każdy taki test trwa 10-20 minut i jest dostępny w kilku językach.

Organizacja Teaching Channel udostępnia strategie pomagające angażować uczniów w dyskusję. Są one dostępne pod adresem:

<https://www.teachingchannel.org/video/strategies-for-student-centered-discussion>.

Przykłady i zalecenia dotyczące przeciwdziałania ukrytym uprzedzeniom, zob.: Yale Center for Teaching and Learning, *Awareness of Implicit Biases*, <https://ctl.yale.edu/ImplicitBiasAwareness>.

Jill Suttie, „Four Ways Teachers Can Reduce Implicit Bias,” *Greater Good Magazine*, Berkeley, 2016,

<https://greatergood.berkeley.edu/article/item/four-ways-teachers-can-reduce-implicit-bias>.

Plan lekcji na temat ukrytych uprzedzeń i rasy można pobrać ze strony internetowej Anti-Defamation League, pod adresem

<https://www.adl.org/education/educator-resources/lesson-plans/when-perception-and-reality-collide-implicit-bias-race>.

Przykłady programów ukazujących przeciwdziałanie stereotypom w szkołach:

• Likrat Leadership and Dialogue Project, <http://www.likrat.ch/en/>;

• Jødiske veivisere (Jewish Pathfinders), <https://www.xn--jdedommen-l8a.no/jodiske-veivisere/>;

• Projekt „Rent a Jew”, <https://rentajew.org/>; and

• Haver Informal Jewish Educational Foundation, <http://haver.hu/english/>.

Teaching Tolerance udostępnia w internecie moduły szkoleń dotyczących „Ważnych działań na rzecz edukacji bez uprzedzeń” (Critical Practices for Anti-Bias Education). Moduły zawierają treści dotyczące przekazywania wiedzy, kultury w klasie, zaangażowania rodzin i społeczności oraz roli nauczycieli, zob.: <https://www.tolerance.org/professional-development/critical-practices-for-antibias-education>.

Uniwersytet Kalifornijski, Biuro ds. Różnorodności i Kontaktów z Otoczeniem w San Francisco udostępnia filmy wideo oraz wiedzę naukową pomocne podczas szkoleń dotyczących nieświadomych uprzedzeń, obejmujące rezultaty badań nad nieświadomymi uprzedzeniami oraz oceną i zwalczaniem uprzedzeń, zob.: <https://diversity.ucsf.edu/resources/unconscious-bias>.

